

*Kamenolom na Vrniku
oko 1920. godine*

Damir Foretić
Zagreb

„MI POTPISANI KLESARI...“ S OTOKA VRNIKA!

UDK:726(210.7Vrnik):679.8

Rukopis primljen za tisak: 5. III. 2020.

Klesarstvo i graditeljstvo, Pučišća

Stručni rad

Professional paper

Autor raspravlja o prijevodu dokumenta iz 1672. iz Opatskog arhiva u Korčuli o gradnji crkve Gospe od Milosti na otočiću Vrniku. Šestorica kamenoklesara s Vrnika obvezuju se pred korčulanskim biskupom kako će sagrađiti i uzdržavati navedenu crkvicu. Njihova imena sačuvana su na kartuši s natpisom u unutrašnjosti crkve.

Ključne riječi: Vrnik; kamenoklesari; bijeli kamen; crkva Gospe od Milosti; Opatski arhiv u Korčuli

Otok Vrnik oduvijek se smatrao istočnim predgrađem grada Korčule, jednako kao i susjedni nastanjeni otok Badija. Uglavnom se zna da su na otoku kamenolomi od davnine i da je nastanjen. Manje je poznato da je njegova površina 0,26 kilometara četvornih. Dužina duže osi iznosi 860 m, te kraće 450 m, a najviši je vrh na 46 m. Ono što je sigurno nepoznato, to je da je bogat slojevitom poviješću, posebno one s početka novog vijeka, pa sve do naših dana.

No krenimo redom. Znamo sigurno da se korčulanski kamen eksploatirao u doba antike i da je od tada poznat kao vrstan građevni materijal.

Prvi pisani trag nalazimo u Pseudo-Skimnovoj Periegezi, putopisu u stihovima iz drugog stoljeća pr. Kr. gdje stoji tekst koji na latinskom glasi:¹

*Pharusque ab his non est remota plurimum
Insula, Pariquam condiderunt incola
Et Corcyra atra, habitant coloni quam Cnidi
Haec continet regio paludem amplissiman,
Lapillus apud hos est, lychnitem quam vocant*

¹ M. Gjivoje, *Otok Korčula*, Zagreb 1968., str. 131.

„Faros od ovih nije mnogo udaljen otok, a osnovali su ga Parijci, dok Crnu Korkiru nastavaju nasljednici Knidani – a u ovom kraju je vrlo široka močvara i kod nje kamen koji zovu lihnit“.

Rukopis *Libro della Maestranza dello Scoglio Vernich*, Opatski arhiv u Korčuli

Ovaj podatak govori da je bijeli kamen u kamenolomima na korčulanskim otocima eksploatiran u rimsko doba, a tome svjedoče i zapisi domaćih povjesničara.² O kamenolomima i klesarstvu na korčulanskom području već se pisalo, no nikad nije previše pisati da se ne zaboravi!

Ovom prigodom želio bih ukazati na manje poznat ili gotovo nepoznat dokument o kamenoklesarima s otoka Vrnika koji su u 17. stoljeću nakanili sagraditi crkvu Gospe od Milosti. Sve je detaljno zapisano u knjizi rukopisa *Libro / della / Maestranza dello Scoglio / Vernich* za vrijeme korčulanskog biskupa Jeronima Andreisa godine 1672.

O GRADNJI CRKVE

„Mi potpisani klesari odlučni sagraditi crkvu ili kapelu pod naslovom slavne Djevice Marije od Milosti na otoku Vrnik (Invernich) na mjestu osobno pregledano po Vašem Presvj. i Preč. Gospodstvu, što će biti na hvalu Gospodinu Bogu, za našu pobožnost i svih drugih kršćana – stoga se utječemo Vašoj Vlasti da bi podijelila ovlast svojom Odlukom i Dekretom za takovu gradnju, prinoseći mu dolje navedeni u posjed i na ime vlasništva ovoj crkvi ili kapeli 50 dukata na korist i dobit, čime će se moći i trebati tokom vremena ista uzdržavati – a nudeći ovaj novac na čuvanje kroz 5 godina uz odgovarajuću dobit od 6 posto; ujedno se obvezujući za sebe i ulog unijeti kako je niže označeno a za što se kao garancija nudjaju slijedeća dobra. To jest:

² A. Paulini, *Istoria ecclesiastico-profana di Corzula del dottor Antonio Paulini cittadino Corzolano che contiene anco le cose principali della Dalmazia, e varie disertazioni sopra diverse cose relative a Curzola*, Cap. XVIII, p. 267-269; M. Gjivoje, „Antikni kamenolomi na korčulanskim otocima“, *Zbornik otoka Korčule* 1, Zagreb 1970., str. 68-75.

Od protta Tome Azzali za svotu od 10 dukata uz dobit kako je gore rečeno daje se 1 gonjaj i četvrt vinograda u Lombardi na mjestu zvano Urtine, uz meštra Kuzmu Rogačević, sa sjevera uz Franju Zecchini, od juga uz naslj. pok. Zana Pomenića, a od zapada uz naslj. gosp. Stjepana Vlahova Čeljubin.

Od Franje Pavlović za svotu od 10 dukata uz dobit kako je gore rečeno 1 gonjaj vinograda otprilike u polju Donje Blato. Graniči sa zapada sa Franjom Zecchini, s juga sa Vickom Muratti, sa sjevera s općinskim putom.

Od Zaneta Karlić za svotu od 10 dukata uz dobit kako je rečeno gore 1 gonjaj vinograda u Lumbarajskom polju pod sv. Rokom. Graniči s juga sa gg. Jeronimom Mirošević, sa sjevera s braćom Vilović pok. Franje i mešтром Karlić.

Od Marka Čeljubin za svotu od 10 dukata uz dobit kako je gore rečeno kuću gdje stanuje na otoku Vrnik od njega planirana i izgrađena uz zid kuće Franje Pavlović.

Od Andrije Battara za svotu od 5 dukata uz dobit kako je gore rečeno svoju kuću u kojoj sada stanuje na otoku Vrnik kupljena od naslj. Dojmi.

Od Nikole Sinković za svotu od 5 dukata uz dobit kako je gore rečeno 1 gonjaj vinograda u Lombardi na mjestu zvanom Urtine koji graniči sa mešтром Marinom Pomenić, sa sjevera s Nikolom di Luca, sa juga s Franjom Zecchini, sa zapada s Nikolom Boter.

Izjavljujemo da nakon petogodišnjeg vremena obvezujemo se svaki od nas isplatiti kako je gore, kako bi bilo korisno uloženo u svotu i na mjestu na dobit u običajnom obliku kod sigurnih osoba po našem izboru, kao istiniti i zakoniti pokrovitelji zauvijek obavezani uzdržavati s potrebnim inventarom rečenu crkvu ne dirajući kroz 10 godina ništa od onoga što bi nadošlo već sve uključivati u fond koji će s vremenom biti znatan i moći će onda kroz sva vremena doličnije udovoljavati potrebama. Hvala (talijanski) (nastavak latinski)

Dana 16 siječnja 1672.

Pojavio se ispred Presvj. i Preč. Gosp. Jeronima Andreis korčulanskog biskupa u dvorani svog biskupskog dvora Preč. Gosp. Marko Azzali koji je u ime gore na-

Crkva Gospe od Milosti na otoku Vrniku

vedenih predao u ruke Njegovog Presvj. Preč. Gospodina priloženu molbu tražeći i moleći ponizno kako je unutra.

Istoga dana

Presv.li Preč. Gospodin Biskup gore rečeni vidjevši i zrelo izmjerivši molbu gore iznesenu kao plemenitu i pobožnu – u svemu je prihvatio i dopustio uz pogodbu, uvjete i način kako je u molbi označeno da se planira i sagradi crkva uz obaveze – davši pravo Preč. Gosp. Vikaru položiti prvi kamen po obredu Rimskog pontifikala i izdati akt za gradnju crkve na mjestu i na način određeno po Njegovom Presvj. i Preč. Gospodstvu što je već pregledao i zato odredio, itd.

Marko Azzali kanonik

Jeronim Biskup Korčulanski“

Rukopis se čuva u Opatskom arhivu u Korčuli (svezak „Vrnik“). U knjizi nedostaje osam araka koji su istrgnuti i vjerujem da se nalaze u Opatskom arhivu. Naime, posljednji korčulanski opat don Ivo Matijaca preveo je opis gradnje crkve i prvi put ga objavio u *Lanterni sv. Marka* 1979. godine. Sljedeće godine sagrađena je crkva, kako danas svjedoči kamena spomen-ploča u maloj crkvi na otoku Vrniku. Na natpisu se navode imena darovatelja: protto Toma Azzali, Nikola Sinković, Frane Pavlović, Zane Karlić. Oni su dali ukupno 50 dukata za gradnju i uzdržavanje crkve, kako se vidi i iz zapisnika o početku gradnje.

Sama rukopisna knjiga tvrdo je ukoričena (21 x 30,5 x 3,3 cm) i ukupno broji 296 numeriranih rukom pisanih stranica. Prve 32 stranice (2 x 8 araka) nedostaju u bilježnici-knjizi (istrgnute su, što se vidi po koncima za uvez) i zasad se ne zna gdje su.

Prema opisu početka gradnje crkve na Vrniku i organiziranog djelovanja kamenoklesarskog zanata prema gore citiranom opisu iz *Lanterni sv. Marka* vjerujem da se ovih 16 araka nalazi u Opatskoj knjižnici. Dio uvezanih araka je od 33. do 158. stranice nešto manjega formata (21 x 28 cm). Njime su obuhvaćene godine od 1685. do 1842., dok su kasnije uvezani arci nešto većih dimenzija (21 x 30,5 x 3,3 cm). Istog su formata i tvrde kartonske korice.

Ono što je glavni sadržaj većine upisa jesu zapisnici koji govore o izboru prota, prokuratora prota, prokuratora crkve i sakristana koji trebaju voditi upravu crkve i brigu o zanatu. Izbor se provodio tajnim glasovanjem između više kandidata svake godine,³ i o tom se službeno vodio zapisnik u ovoj bilježnici-knjizi. Čitanjem tih zapisa točno možemo znati tko je bio predlagan i koji je proto dobio koliko glasova „za“ i „protiv“.

Prva godina upisa koja se čita na 37. stranici datirana je u 6. veljače 1685. godine.⁴ Počevši od te godine zapisnici su pisani talijanskim jezikom.⁵

³ „Balotacijuni“ je naziv za tajni izbor lopticama.

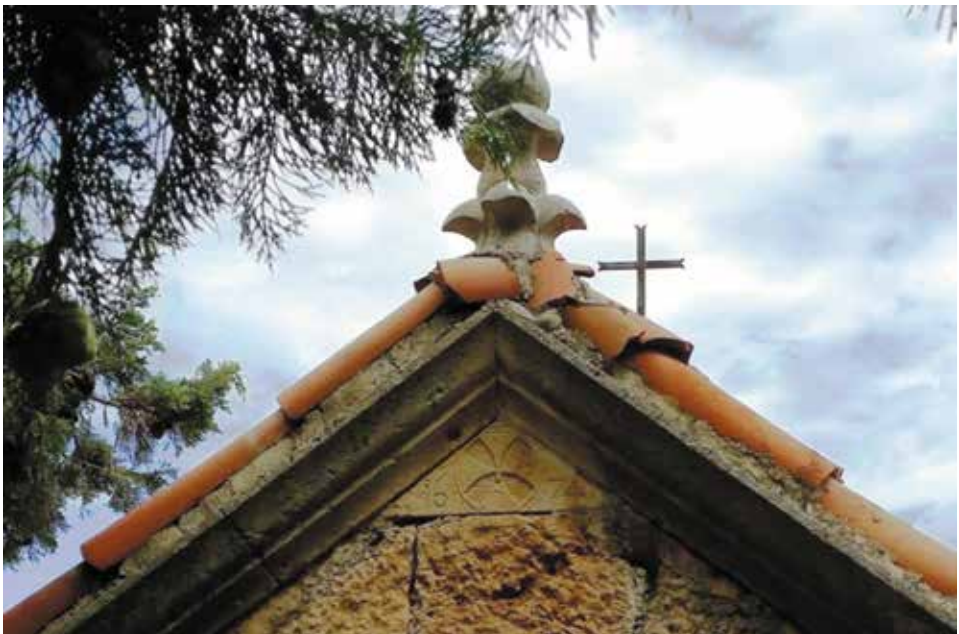
⁴ Zbog nedostatka araka.

⁵ Dijelom i latinskim jezikom.

Ploča u crkvi Gospe od Milosti na kojoj se spominju darovatelji: proto Toma Azzali, Nikola Sinković, Frane Pavlović i Zane Karlić. Oni su dali ukupno 50 dukata za početak gradnje i održavanje crkve.

Akroterij i zaglavni kamen s god. 1674.

Primjer zapisnika iz 1843. o glasovanju u korčulanskoj bratovštini Svih Svetih s brojem „punata“ uz pojedina imena majstora kamenoklesara

Najčešće zapisnici započinju kako slijedi:

*Adunata la maestranza dei scarpellini e tagliapietre onde formare amministrazione per la chiesa della Beate Vergine sullo scoglio di Vernich.*⁶

1. Del proto d'arte
2. Procuratore del proto
3. Procuratore dela chieza
4. Sacristani.

Od godine 1933. pa sve do 1953. kada je bio zadnji upis, zapisnici se pišu hrvatskim jezikom i oni glase:

„Narod od zanati kamenoklesara i kamenolomaca potvrđuje se nova uprava za crkvu Blažene Djevice Marije od Milosrđa na otoku Vrniku...

Imenovani

1. Proto od zanati
2. Prokurator protov
3. Prokurator od crkve
4. Sakristan od crkve“

Iza zapisnika koji je napisan 1806. godine, u knjizi na 131. i 132. stranici na-

⁶ U slobodnom prijevodu autora: Skupština majstora kamenorezaca i kamenoklesara koji su formirali upravu za crkvu Blažene Djevice na otoku Vrniku.

Popis kamenoklesara *Specifica della Maestranza dell'Arte di Tagliapietra* iz 1806. godine

lazimo i popis klesara po imenu i prezimenu. Ukupno je upisano 47 klesara (*dell'arte di Tagliapietra*)⁷ i 7 naučnika (*curzoni*).

Vjerujem da je ova rukopisna bilježnica jedinstven dokument o radu i životu klesarskih majstora na jednom tako malom otoku unatrag 345 godina, koji su na ravnopravan način uredili brigu o crkvi, životu – suživotu na otoku, svome radu i zanatu.

Za kraj želim citirati posljednjeg zapisničara pok. Nika Fabrisa koji je dana 1. siječnja 1953. godine na kraju zapisnika o imenovanju prokuratura, blagajnika i sakristana⁸ zapisao i ovo:

⁷ U slobodnom prijevodu autora: umjetnosti (vještine) kamenorezaca.

⁸ Počevši od 1944. godine, proto od zanata više se nije birao, a izbor se provodio svake dvije godine.

„... Sve ovo je u tome, jer nas je malo ostalo pak je nemoguće da služe dvojica, kao što je bio običaj.“⁹

Danas, nažalost, mogu samo još ustvrditi da Vrnik sa svim svojim kamenolomima i nadasve poznatom bijelom kamenu postaje i ostaje samo spomenik. Zanat za koji znamo u zapisnicima ovog rukopisa ugasio se smrću posljednjeg majstora kamenoklesara (*dell' arte di Tagliapietra*) s otoka Vrnika 2017. godine.¹⁰

Ivan – Ivica Foretić, posljednji kamenoklesar s Vrnika

Posvećeno mom ocu i svim generacijama kamenoklesara s otoka Vrnika, naselja Lumbarde i otoka Korčule kroz povijest!

⁹ Popis imena klesara, str. 297.

¹⁰ Ivan – Ivica Foretić, moj otac koji je umro u 89. godini života.

WE THE UNDERSIGNED CARVERS....
FROM THE ISLAND OF VRNIK

Summary

The paper discusses the translation of a document of 1672 lying in the Abbey Archives in Korčula concerning the building of the Church of Our Lady of Mercy on the islet of Vrnik. Six stonecutters from Vrnik promised the bishop of Korčula that they would build and maintain this church. All of this is written in detail in the book of manuscripts *Libro / della / Maestranza della Scoglio / Vernich* in 1672 during the time Jeronim Andreis was bishop of Korčula. The stonecutters bound themselves to give 50 ducats for its upkeep, a promise that was backed with their houses and vineyards. The names of the donors are preserved on a cartouche with an inscription in the interior of the church, dated 1673. At the peak of the church's façade is a keystone with a relief cross and the year 1674, which marks the end of the building of the Church of Our Lady of Mercy. The chief substance of the entries in the Korčula manuscript are the minutes that tell of the election of a steward, the steward's procurator and the procurator of the church and of the sacristan who were supposed to manage the governance of the church and matters to do with the trade of stonecutting. This handwritten notebook is a unique document about the work and life of the stonecutting craftsmen on this tiny island 345 years ago, determining in full equality the care for the church, their life and coexistence on the island, their work and their trade. In spite of the quarries and the extremely well known stone, Vrnik today has only the properties of a monument. The trade itself expired with the death of the last master stonecutter (dell' arte di Tagliapietra) of the island of Vrnik in 2017.

Key words: Vrnik; stonecutters; white stone; Church of Our Lady of Mercy; Abbey Archives in Korčula